UREDNIŠTVO ZARJE je v Ljubljani, Frančiškanska ulica št. 8 (liskarna I. nadstr.). Uradne ure za stranke so od 10. do 11. dopoldne in od 5. do 6. popoldne vsak dan razen nedelj in praznikov. Rokopisi se ne vračajo. Nefrankirana pisma se ne sprejemajo

NAROČNINA: celoletna po pošti ali s pošiljanjem na dom za Avstro-Ogrsko in Bosno K 21·60, polletna K 10·80, četrtletna K 5·40, mesečna K 1·80; za Nemčijo celoletno K 26·40; za ostalo inozemstvo in Ameriko celoletno K 36·—.

Posamezne številke po 8 vin.

ZARJA

ZARJA izhaja vsak dan razen nedelje in praznikov ob pol 11. dopoldne.

UPRAVNIŠTVO se nahaja v Selenburgovi ulici štev. 6, II., in uraduje za stranke od 8. do 12. dopoldne in od 3. do 7. zvečer. Inserati: enostopna petitvrstica 30 vin., pogojen prostor, poslana in reklame 40 vin. — Inserati sprejema upravništvo.

Nefrankirana ali premalo frankirana pisma se ne sprejemajo.

Reklamacije listu so poštnine proste.

Štev. 394. **V Ljubljani, v petek dne 27. septembra 1912.** **Leto II.**

Vabilo na naročbo.

Zarja izhaja vsak dan ob 11. dopoldne in stane naročnina

Za avstro-ogrske kraje:

celoletna	**K 21·60**
polletna	**„ 10·80**
četrtletna	**„ 5·40**
mesečna	**„ 1·80**

Za Nemčijo:

celoletna	**K 26·40**
polletna	**„ 13·20**
četrtletna	**„ 6·60**
mesečna	**„ 2·20**

Za ostalo inozemstvo celoletno 36 kron in sicer s pošiljanjem na dom ali po pošti. Naročnino je pošiljati naprej.

Posamezna številka 8 vin. v administraciji in tobakarnah:

Naročnina se pošilja pod naslovom: Upravništvo „Zarje“ v Ljubljani.

Učiteljstvo in uradništvo.

V politični strukturi slovenskega naroda se izvršujejo velike izpremembe, ki jih ni mogoče ne prezreti ne utajiti, in ki jih je splošna in enaka volilna pravica še pospešila; prisilila je razne politične igralce, da so položili svoje karte na mizo in pokazali kaj imajo. Razlogi procesa pa tiče globlje in poiskati jih je v socialnih in gospodarskih razmerah, ki so prišle pri nas pri pretežno agrikulturnem, malem, politično nesamostalnem narodu pozneje do veljave, kakor tam, kjer je nastopil moderni kapitalizem hitreje in bolj mogočno, ki pa s svojimi posledicami vendar niso mogle izostati, ker ne živi slovenski narod na samotnem otoku, kjer ne bi prišel z nikomur v dotiko in bi mogel živeti sam zase patriarhalično življenje.

Paznemu preiskovalcu se pokaže, da so razmere slovenskega naroda še hujše, kakor jih nahajamo drugod v Avstriji. Mogočnega kapitalizma in ž njim združene se razvijajoče industrije sicer nimamo, vsled tega ni ogromnega bogastva, ki bi se kopičilo vsaj v posameznih rokah ter bi povzdigovalo potrebe najvišjih slojev, kar bi indirektno uplivalo na razmere delavnih slojev in njih razmere vsaj relativno izboljševalo. Vendar pa se kažejo pri nas vse posledice kapitalističnega razvoja v Avstriji, čegar valovje sega do nas in preko nas, kakor se raztezajo krogi na morju, kadar se vrže kamen vanj, v neznanske daljave. Najbolj očividno pokazuje to draginja, ki narašča pri nas popolnoma v enaki meri, kakor drugod po državi in ki ne obsega samo importiranih potrebščin, temveč skoraj še v večji meri domače pridelke, ki pa je tembolj občutljiva, ker se dohodki konzumirajočih krogov niso povzdigovali tako, kakor v bolj kapitaliziranih krajih.

Relativna beda, ki izvira iz kričečega nerazmerja med sredstvi in potrebami, je pri nas nedvomno večja, kakor med gospodarsko razvitejšimi narodi. Čutiti jo pa morajo vsi, ki so odkazani, da žive od dohodkov svojega dela, od svojih plač, vsi, ki pripadajo delavskemu razredu v širšem pomenu; ne samo industrialni, obrtniški, poljedelski, prometni delavci, temveč tudi vse skupine uradništva ter učiteljstva najrazličnejših zavodov.

Napačni nauki o politiki, ki so se dolgo razširjali, so povzročili, da zlasti inteligentni sloji niso marali priznavati gospodarske podlage vsake politike. Govoriti o gospodarskih vprašanjih, ni bilo »šik«; o računskih težavah se je smel meniti le mož z ženo med svojimi štirimi stenami, v zaščiti domačih larov in penatov, v javnosti pa je bilo treba izogibati se vsega, kar bi moglo pokazati, da so doma take skrbi. »Stanu primerno« življenje je bilo treba voditi za vsako ceno in tajni namen tega splošnega predpisa je bil ta, da se zabrani inteligentom, priznati gospodarskim vprašanjem tisto važnost, ki jo vendar imajo.

Toda šega ni konvencija in vsi zakoni nimajo toliko moči, da bi spravili s sveta dejanske razmere. Če se potrebnih izdatkov trajno ne more pokrivati z omejenimi dohodki in če diferenca med obema venomer narašča, je nemogoče, ohraniti način življenja na potrebni višini, ali pa le z nevarnimi gospodarskimi operacijami, katerih finale je neizogibna zadolžitev.

Dokler je bila gospodarska kriza taka, da je bilo od primerne regulacije plač še upati — vsaj navidezno — definitivne rešitve, se je smatrala politika za sredstvo, s katerim bi se moglo pridobiti naklonjenost odločujočih strank. Uradniki, učitelji itd. so se oklepali tistih, ki jim ni bilo treba naravnost govoriti o bedi, a ki se je od njih lahko pričakovalo, da bodo nagradili politično podporo z izbljševalnimi reformami. Ako je imela taka stranka v svojem programu in nastopanju še pritikline, ki so jo delale simpatično, je tem ložje pridobivala spremstvo omenjenih slojev in glasove pri volitvah. Znarodnostjo, svobodo, napredkm se je v tem oziru obširno operiralo in mnogo doseglo.

Tako je zlasti liberalna stranka pri nas pridobila pristašev.

Toda liberalci niso nikoli razumeli svoje naloge. Moderna politika jim je bila s sedmimi pečati zaprta knjiga in o gospodarskem okostju vsake politike niso imeli pojma. Od svojih pristašev so zahtevali navdušenja, požrtvovalnosti; da pa bi morali zanje kaj storiti, tega niso niti vedeli. Njih krivica se nekoliko zmanjšuje, ako se pomisli na njih nevednost. Ali efekt ostane efekt in ta odločuje. Če so storili liberalci tam, kjer so imeli moč v rokah, kaj za posameznika, so jim ostali sloji in stanovi Hekuba, socialno vprašanje pa zanimiva uganka, s katero si niso mislili trpinčiti možganov.

Neizogibni, v našem slučaju negativni gospodarski razvoj pa je šel svojo pot in končno je dospel do točke, kejr se mora priznati: Dalje ne gre.

V zmedenih razmerah se pojavljajo različni glasovi, in med nazglasnejšimi je klic, ki se že nekaj časa ponavlja: Učitelji, uradniki naj ostanejo pasivni, naj se omeje samo na zasledovanje svojih lastnih interesov, sicer, pa naj se ne pridružijo nobeni stranki. Če so taki sveti v prvih časih samo umevno znamenje nezadovoljnosti, razočaranja in depresije, postanejo lahko nevarni, kadar se poleže prva razburjenost in se začne jasniti položaj.

Pasivnost je najnesrečnejši politični aksiom in ima za prizadete navadno najhujše posledice. Tisti, ki ga propagirajo, pa pokazujejo le, da se tudi iz najostrejših kriz niso dosti naučili.

Zgodovina je velika učiteljica, — ali učenci morajo imeti dosti volje, da se uče in ne smejo iskati zgodovine samo pri starih Grkih in Egipčanih, temveč morajo posvetiti svojo pozornost tudi in zlasti sodobnim dogodkom. Proučevanie aktuelne zgodovine nam pa razkrije dejstvo, da so storili večkrat omenjeni sloji sami veliko napako, ko so zahtevali rešitve od drugih, namesto da bi bili zaupali — svoji lastni moči. In tisti, ki jim priporočajo sedaj pasivnost, jih hočejo odvesti zopet na neko, le še bolj oddaljeno cesto, in kar jim priporočajo, je pravzaprav — prostitucija. »Tukaj smo na trgu; kdor da več za nas, tisti nas pa dobi!« Gotovo propagatorji te ideje niso mislili tako, ali dejstvo je tako.

Za naše uradnike in učitelje je samo ena pot, ki jih more povesti do rešitve: Pristop k socialni demokraciji.

Treba ni nič drugega, kakor da izpoznajo veliko, a enostavno resnico: Če hočeš, da ti Bog pomaga, pomagaj si sam. To je pravzaprav le parafraza Marksovega nepobitnega nauka: »Die Befreiung der Arbeiterklasse kann nur ein Werk der Arbeiterklasse sein«. Seveda morajo imeti uradniki in učitelji toliko poguma, da priznajo sami sebi svojo pripadnost k delavskemu razredu. To priznanje je ravno tako lahko, kakor odnosno izpoznanje. Kam pa naj se prištevoja? Udje kapitalistčnega razreda niso; veleposestev nimajo. K tistemu srednjemu sloju, ki je potisnjen med oba velika razreda svobodne družbe, ne pripadajo. Z malimi niki nimajo nič skupnega. Pač pa so nedvomno delavci, ljudje, ki morajo prodajati svojo psihično in fizično delavno moč in ki so v vseh odnošajih odvisni od kapitalističnega gospodstva.

Odgovarja se včasih z ugovorom, da se sedaj uradnikom in učiteljem itak ne priporoča nič drugega: pravi se jim, naj se združijo, pa naj ostanejo sami zase«. To bi bilo prav lepo, ako ne bi bilo vsako vprašanje pravice v zadnji vrsti vprašanje moči, in če ne bi bila kapitalistična moč tako enotna, da ji je treba brezpogojno postaviti enotno delavsko moč nasproti. Združeni uradniki so seveda več, kakor posamezen uradnik. Toda če otsanejo osamljeni, so vendar še tako slabi, da ne morejo doseči nič odločilnega, dočim je delavski razred kot enotna armada nepremagljiv in ž njim vred so nepremagljivi njegovi posamezni deli.

Ako podpirajo uradnike in učitelje v njih bojih na gospodarskem in na političnem polju delavci, tedaj je to tako ogromna moč, da mora prej ali slej prodreti na celi črti. Toda kdor zahteva od delavca take podpore, mora pokazati delavstvu, da tudi ono lahko njemu zaupa; pridružiti se mu mora, v eni organizaciji mora korakati ž njim. Pridobivala bodeta oba že na poti; uradništvo in učiteljstvo se bode nasrkalo silne delavske energije, delavstvo bode profitiralo od njih inteligence in tako se bodeta vzajemno izpopolnjevala.

Že opazujemo ta proces drugod. Ali morajo Slovenci vedno čakati in capljati od zadaj? Kaj pa bi bilo, če bi podali Slovenci enkrat primer? Socializem je bodočnost; kdor se postavi na čelo njegovi armadi, si pridobi največje zasluge. To bi bilo tudi brez fraze imenitno narodno delo.

Strankina šola nemške socialne demokracije v Celovcu.

Brez domišljavosti lahko trdimo, da se socialistična ideja med proletarci vseh govorečih jezikov nevzdržema širi, kljub vsemu odporu naših nasprotnikov. Žal le, da se vsled vladajočih razmer ne more takoj tako poglobiti kakor si želimo in kakor bi bilo potrebno. Vzroki so zelo različni, naša naloga pa bodi, da jih raziskujemo. Ko jih bomo spoznali, nam tudi ne bo več tako težko jih odstraniti. Spoznanje sicer velikokrat razočara, toda to nas ne sme uplašiti. Boljše je, da gledamo golemu dejstvu v obraz, kakor pa da se motimo z nejasnostjo. Kdor se za boje, katere je delavstvo že dobojevalo in katere še ima dobojevati, v resnici zanima, in kdor nadalje tudi opazuje, s kakšno slastjo nasprotniki razdirajo delo naših uspehov, temu se lahko dopove, da ti boji niso za zabavo. Bodisi na strokovnem, političnem ali gospodarskem polju, povsod ima delavstvo voditi težke boje tako, da za teoretično šolanje strankinih pristašev, ki postaja z vsakim dnem potrebnejše, ne preostaja nič časa. Od tod menda tudi izvirajo naši mali uspehi pri raznih volitvah. Toda s tem še ni rečeno, da je ves trud zaman. Zapreke, na katere naletimo, moramo pač upoštevati, nikakor pa se ne smemo sprijazniti z mislijo, da se ne dado odpraviti. Kakor je gotovo, da jih je ta ali ona sila vstvarila sebi v prid, tako je tudi gotovo, da ne bodo zginile same od sebe, temveč jih moramo mi sami odpraviti. To delo pa ni samo delo rok, temveč je treba tudi trezno mislečih možgan. Tako obširno telo kot je danes socialno demokratična stranka, ne more izhajati z duševno hrano, ki ji je danes dostopna. Resnica je, da socialistično delavstvo zavzema prvi prostor na polju izobraževalnega dela. Z neštevilnimi shodi in predavanji, ki jih prirejajo naše organizacije, se je opravilo veliko delo za razširjenje naših idej. Ali pa so vsi novo pridobljeni pristaši prepričani socialisti, ali se stranka lahko v vseh slučajih zanaša nanje? Gotovo ne. Če bi bilo to res, potem bi marsikaj moralo biti drugače.

To spoznanje je dalo tudi vodstvu bratske nemške stranke povod, da je ustanovila strankino šolo. S to ustanovitvijo so si nemško govoreči sodrugi stekli veliko zaslugo, ki jim gre tembolj, ker v svojem napredku niso pozabili bratskih strank. Danes že lahko konštatiramo, da ima ta šola v naši internacionali pravico do stalnega obstoja ter da zasluži največje zanimanje. Saj je vendar svojo nalogo tako mojstrsko dovršila.

Zaupniki organizacij so imeli redko priliko oborožiti se z novim duševnim orožjem, obogatili so si svoj razum, da nauke iz strankine šole lahko zanesejo med vse delavstvo ter delajo za skupni blagor vseh tlačenih.

V letu 1910 je bila prvič dana prilika večjemu številu sodrugov in sodružic, da se udeleže strankine šole v Podmoklih. Letos so poslale organizacije 39 sodrugov in štiri sodružice

---

A. K. GREEN:

Sosedov dom.

(Dalje.)

Ali je bilo to izzivanje, ali le mirna izjava nedolžnega? Niti korner, niti porotniki niso vedeli, kako bi sodili o tem. Vendar so se nagibali bolj k prvemu mnenju. Mr. Gryce, ki se je bil počasi približal, je naravnost ljubeznivo božal držaj svoje palice.

— Gotovo ukrenemo vse, da izpolnimo Vaš nasvet — je odvrnil korner, ko se mu je zopet vrnila prejšnja ravnodušnost. — Sedaj nam še povejte, koliko prstanov je nosila Vaša soproga navadno?

— Navadno nosi pet prstanov. Dva na levici in tri na desnici. — Ali poznate dobro prstane?

— Prav dobro.

— Boljše kot roke svoje žene?

— Prav tako.

— Ali je imela prstane na rokah, ko se je v Haddamu ločila od Vas?

— Da, imela jih je.

— Ali je nosila prstane vedno?

— Skoraj vedno. V resnici ne spominjam se, da bi bila kdaj odložila kak prstan razen enega.

— Kakšen je bil ta prstan?

— Zlat obroček z rubinom, obdanim od diamantov.

— Ko ste videli umorjenko, ali je imela prstane na rokah?

— Ne!

— Ali ste na to posebno pazili?

— Pazil sem, iznenaden po prvem vtisku.

— In iz tega ste sklepali, da umorjenka ni Vaša soproga?

— Iz tega, in iz drugih okolščin.

— In vendar ste opazili, da je umorjenka običajno nosila prstane, če tudi ni imela nobenega na prstih.

— Kako to? Kaj naj vem o njenih navadah?

— Snemite prstan z roke, ki ga nosite na mezincu.

— Čemu?

— Prosim, storite to. Morda Vam lahko nekaj pokažem.

Howard je ostrmel, toda takoj je snel prstan z mezinca. — Tu imate prstan — je dejal.

— Hvala, ne potrebujem ga. Prosim, le poglejte sedaj svoj prst.

Howard ga je ubogal. Očividno se je čudil zahtevi, a vznemirila ga ni.

— Ali se ta prst razlikuje od ostalih?

— Da; na mezincu se opaža proga, povzročena po pritisku prstana.

— Res je. Take proge so bile tudi na prstih umorjenke. Ali jih niste opazili?

— Nisem jih videl; tudi nisem tako natančno ogledoval.

— Taka proga je bila na mezincu desne roke, in na prstanu in kazalcu levice. Na katerih prstih je nosila Vaša soproga prstane?

— Nosi jih na prstih, ki ste jih pravkar imenovali. Toda to dejstvo še ne dokazuje njene identitete z umorjenko. Večina ženskih nosi prstane na teh prstih.

Korner je bil sicer nekoliko razdražen, toda poguma mu ni vzelo. Spogledala sta se z mr. Grycom, rekel pa mu ni ničesar. Po lastni volji smo si lahko tolmačili njune poglede. Priče ni vznemiril niti način izpraševanja, niti sum, ki je bil bolj in bolj opravičen; popolnoma se je obvladal. Brez strahu, samo nekoliko nestrpno je gledal kornerja, dasi je natanko vedel, da raste sum pri vseh navzočih od minute do minute.

— Trdno ste odločeni — je rekel korner po kratkem odmoru — da ugovarjate vsakemu še tako jasnemu dokazu za identiteto Vaše soproge z umorjenko. Toda nisem še voljan odnehati, zato Vas vprašam, če ste slišali, kako je mis Fergusson opisala obleko Vaše žene, katero je imela oblečeno pri odhodu iz Haddama.

— Da, čul sem.

— Ali je vztrezal ta opis? Ali je v resnici imela na sebi črno-belo križasto svileno obleko in klobuk, okrašen s pisanim cvetjem in trakom?

— Da, tako je bila oblečena.

— Ali se natančno spominjate klobuka? Ali ste bili morda zraven, ko ga je kupila, ali pa Vam je vsled kake posebnosti ostal natanko v spominu?

— Prav dobro se ga spominjam.

— Ali je morda ta-le klobuk?

Gledala sem Howarda in opazila, kako je preplašeno strmel na predmet, ki mu ga je pokazal korner; polastilo se ga je strašno razburjenje, ki je bilo z dosedanjo ravnodušnostjo v najhujšem nasprotju. Vsled iznenadenja se izprva nisem niti ozrla na stvar. Ko sem pa nekoliko okrenila glavo, sem takoj spoznala mavričasti klobuk, ki ga je bil mr. Gryce našel v eni izmed sob Van Burnamove hiše in mi ga pokazal.

— Ali je bil klobuk najden v hiši mojega očeta? Kje — kje so ga našli? — je jecljal Howard, ki je bil izgubil vso oblast nad seboj in ves prevzet od groze strmel na klobuk.

— Da, v hiši Vašega očeta je bil najden klobuk, malo časa potem, ko so odstranili umorjenko iz hiše.

— Tega ne verjamem! — je kričal mladi mož, ki je od jeze prebledel in se tresel po vsem životu.

— Ali naj gospod Gryce še enkrat priseže? je vprašal korner.

Mladi mož ga je topo pogledal. Pomena teh besed očividno ni razumel.

— Ali je to klobuk Vaše žene? — je vprašal korner brez usmiljenja. — Ali ga poznate? Ali je to klobuk, ki ga je imela Vaša soproga ob odhodu?

— Pri Bogu, nedvomno! — je zaječal mladi mož obupno. Omahnil je in iskal oporo. Franklin je naglo stopil k njemu in ga podprl. Občinstvo je hrumelo in kričalo in se ni dalo pomiriti. Končno je dejal Howard s težavo:

— Če so klobuk našli v hiši mojega očeta, tedaj je umorjenka — moja žena. — Po teh besedah je šel omahuje proti durim.

— Kam greste? — je vprašal korner mirno; med tem mu je pa že eden policajev zastavil pot in njegov brat ga je sočutno potegnil za roko.

— Umorjenko hočem spraviti iz javne mrtvašnice. Ona je moja žena. Oče, ni ti do tega, da ostane še en trenutek dalje na tem groznem kraju, sedaj ko nam je jasno, da je moja žena?

Stari gospod Van Burnam, ki je bil doslej ves čas v ozadju, je ob teh besedah svojega sina vstal, mu pokimal, da ga ohrabri, in odhitel iz sobane. Mladi mož se je nekoliko pomiril. Skušal je prikriti svojo bolest, ki se je zdela vsem, kateri so videli Howarda, zelo velika in resnična.

— Nisem verjel, da je ona — je vzkliknil, ne da bi se zmenil za kornerja in za navzoče občinstvo. — Nisem verjel; toda sedaj . . . Žalostna in obupna kretnja je končala stavek, da korner in porotniki niso vedeli, kaj naj store in kaj naj reko. Vedenje mladega moža jih je osupnilo; tega niso pričakovali.

Korner je uvidel, da priča vsled globoke potrtosti ni za zasliševanje, zato je določil nadaljevanje te razprave.

Štirinajsto poglavje.

Šla sem v restavracijo in použila malenkost, ker je že bil čas južine in sem si skušala s kakršnimkoli opravilom okrajšati čakanje. Zelo sem bila razburjena in sama sebe nisem več poznala. Nisem bila prijateljica Van Burnamovih, ljubila jih nisem. Že dolgo mi ni ugajalo vedenje rodbine, le do Franklina sem gojila nekaj simpatije. Vendar se mi je danes Howard kljub vsem predsodkom v resnici smilil in navzlic njegovemu sumljivemu vedenju sem mu bila naklonjena.

(Dalje.)

v Celovec. Prosti skrbi vsakdanjega truda so se sešli odposlanci malodane vseh avstrijskih dežel v prijaznem mestu, da si obogate svoje znanje.

V nedeljo 11. avgusta t. l. ob 5. zvečer se je šola otvorila; ob tej priliki se je določil delovni red pouka. Nato so celovški sodrugi priredili otvoritveno veselico, na kateri je poslanec sodrug Gröger v gorkih besedah pozdravil učitelje in učence, želeč jim največjega uspeha. Sodrug Renner se je nato zahvalil koroškim sodrugom za tako prijazen sprejem, in je v svojem lepem govoru naglašal razmerje med znanostjo in delavstvom. Celovško delavsko pevsko društvo, ob katerega krasnih pesmih smo pozabili, da se nahajamo v tujini, in pa godbeni kvartet sta nas še dolgo zadržala v veseli zabavi.

Sedaj pa k pouku samemu. Tu moramo pač povdarjati, da so učitelji stavili učencem velike naloge. Učni red je bil naslednji: 1. Narodno gospodarstvo, 24 ur, predavatelj: dr. Bauer. 2. Politika: Zgodovina in ustava moderne države, 24 ur, predavatelj: dr. Renner. 3. Socialna politika: Delavskega varstva zakonodaja in delavsko zavarovnje, 24 ur, predavatelj: doktor Braun. 4. Teorija in praksa strokovnih organizacij, 12 ur, predavatelj: dr. Braun. 5. Navodila pri podajanju jurističnih podatkov, 12 ur, predavatelj: dr. Fric Winter. 6. Socialno zavarovanje, predavatelj: Matija Eldersch. 7. Časnikarstvo, predavatelj: Maks Winter. Zraven tega se je petkrat v tednu po dve uri vršil seminar, pri katerem so menjavali učenci z učitelji razna vprašanja o delavskem gibanju, praktično obravnavali pravne dogodljaje, ali pa so delali statistične ali pa žurnalistične vaje. Vse to je moralo v štirih tednih biti končano. Volje in pridnosti nam ni manjkalo. Toda čimbolj smo se v posamezne predmete vglabljali, tem jasnejše je bilo vsakomur, da se tako bogata tvarina v štirih tednih ne da obvladati. Gotovo pa je, da je vsakdo izmed nas prišel na svoj račun. Marsikaj so v nas predramili, kar bi morda spalo, na mnogokaj so nas opozorili, ker bi se morebiti opustilo ali pa se pozabilo izvršiti. Lahko rečemo, da so učenci sedaj za mnogo skušenj bogatejši, da so si marsikatero orožje pridobili in močnejša kot nekdaj bo njih volja, da rabijo to orožje za tiste, ki so jih poslali.

Sodrugom, ki delajo na političnem polju, je pouk sodruga Bauerja — katerega pa vsled bolezni in smrti svoje matere ni mogel nadaljevati in sta ga potem dovršila sodruga dr. Renner in dr. Eckstein iz Berolina — kakor tudi sodrugov Rennerja, Brauna in Elderscha prinesel veliko prepotrebnega. Organizator strokovnih organizacij seveda ni imel čisto nič manj interesa na tem; v predavanjih sodruga Brauna pa je bila zanj prav posebno bogata tvarina. Za vsakega pa so bile juristične učne ure sodruga Frica Winterja pravi zaklad, iz katerega bo črpal praktične nasvete v vsakdanjih dogodljajih. Mnogo koristnega smo imeli tudi od vaj sodruga Maksa Winterja o žurnalistiki, predmet, o katerem naj bi se poučil vsak zaupnik.

Tako nam je dala šola vsem skupaj veliko, vsakemu posameznemu pa kaj posebnega. Oglejmo si udeležnike te šole! Razen tajnikov in zaupnikov najdemo zaupnike strokovnih organizacij. Ob strani že osivelega državnega poslanca sedi zastopnik hrabre mladinske organizacije, urednik in mizarski pomočnik sta si dobra soseda. Razločka med duševnim in ročnim delavcem ni bilo opaziti. Proletariat tirolske dežele, katere večino tvori pobožno kmečko ljudstvo, je odposlal ravno tako svoje zaupnike kakor industrije bogata češka dežela. Kakor smo že omenili, so se udeleževale pouka tudi štiri sodružice. Manjša mesta iz Koroške, Solnograške, Štajerske niso zaostala za miljonskim mestom naše monarhije. Jugoslovanska socialno demokratična stranka je odposlala enega zaupnika iz Ljubljane, češka socialno demokratična pa enega iz Brna. Celo bratska stranka iz Švice je delegirala sodruga iz Curiha.

Kdor je imel priliko prisostvovati temu pouku, temu bo šola ostala nepozabljiva. Učenci so si bili v svesti velike naloge, ki so si jo naložili s obiskom te šole. In sklenili so, da bodo po svojih močeh skušali izvršiti svojo dolžnost. Upajmo, da se jim posreči.

Obletnica tripolitanske pustolovščine in italijanski socialisti.

Glavno glasilo socialno demokratične stranke v Italiji, milanski »Avanti«, je priobčilo naslednji razglas:

»V nedeljo 29. septembra bo natanko leto dni, ko se je začela vojna z vročitvijo ultimata Turčiji, tista vojna, ki nam povzroča toliko bolečin in ki še vedno ni blizu koncu.

Italijanski socialisti v teh dneh nacionalističnega prenapihovanja ne bodo pozabili izreči svojega svečanega protesta proti blaznemu početju, umeli bodo proletariatu povedati, kak vir nesreče je bila vojna. Kljub klevetam in lažem vseh meščanskih strank povedati to resnico, ki jo sedaj po enem letu priznavajo vsi in ki jo zaman skušajo še udušiti vojaška kasta in maloštevilni interesentje.

Nikdar ni prenehalo v tem letu naše delo kritike, nadzorstva, protesta, in ker se še vedno nečejo okreniti na napačni poti, je potrebno, da se vrši to delo še temeljitejše kakor preje.

Prihodnjo nedeljo bodo na povabilo strankinega vodstva vse socialistične sekcije praznovale to žalostno obletnico s tem, da povabijo delavstvo na shode in sestanke in mu razjasnijo, kako velike so škode te vojne, kaj je krivda gospodujočega razreda, kak je sedanji trenutni položaj in kako velike in katere nevarnosti prete delavstvu, če se to vojno podjetje nadaljuje.

Vsi socialisti naj bodo na svojih mestih in še enkrat naj zagrmi krik: **Dol z vojno!**

Naročajte se na Zarjo!

Življenje v lenskih rudnikih.

Lenski zlati rudniki v daljni Sibiriji so zasloveli že po vsem svetu in sicer ne toliko zaradi svojega naravnega bogastva, temveč zaradi mučeništva, ki so ga deležni ondotni delavci. V vsej svojej nesramni nagoti se kaže ravno v lenskih rudnikih kapitalizem. Silno zanimivo je, kar piše prijatelj in zagovornik delavcev-mučencev, odvetnik G. Patušinski iz Irkutska, ki je natančno proučil vse razmere, o življenskih odnošajih lenskih rudarjev. Patušinski pravi:

»Ko je lenska družba pokupila ali pa uničila vsa konkurenčna podjetja, je absolutno zavladala po neizmerno velikem ozemlju. V Bodajbi je brzojav, železnica, bolnišnica last lenske družbe, ki tudi vladne naprave redno podpira. Tej mogočni družbi, ki je nihče ne kontrolira in ki ima tajne zveze s peterburško vlado, je podložnih 6000 delavcev z družinami. Sicer je res obstojala nekaka pogodba, ali lenska družba se še toliko ni zmenila zanjo kakor za lanski sneg. Dalje obstoja tudi rudniški red, veljaven za vso državo, ali za lensko družbo je bil brez moči. Ko je nastopil ravnatelj Belosjerov svojo službo, je dejal v svojem nagovoru delavcem: »Bratje, pri meni boste morali tako delati, da bo od konj ostala le griva in rep, od ljudi pa le nos in oči.«

Ko je lenska družba sistematično nakupila vse sosedne zlate rudnike, je tudi sistematično pričela s poslabševanjem delavskih razmer. Mezdo so jim kaj hitro znižali; tehnična dela v rovih so bila tako pomanjkljiva, da so delavci imeli vedno znatne izgube; ravnateljstvo je upeljalo popolen sistem napačnega izmerjenja, tako da so bili delavci na vseh koncih in krajih ogoljufani. Mezdo so jim izplačevali enkrat na mesec, ali delavci niso nikdar vedeli, koliko pravzaprav služijo, tako se je vršilo izplačevanje. Namesto denarja so dobivali delavci listke, s katerimi so hodili v trgovine, ki so bile seveda last lenske družbe, po svoje potrebščine. Cene so bile brezprimerno visoke, naravnost oderuške. Izučene delavce je potisnila družba lehko vsak čas na stališče pomožnih delavcev, tako je namreč bilo napisano v pogodbi. Lenska družba je pridržala tudi del mezde (skupna vsota pridržanih mezd je znašala zadnji čas pol miljona rubljev), a od te vsote niso dobivali delavci nikakršnih obresti.

Človeku se krči srce, če bere Marxov opis življenskih in delavskih razmer angleškega delavstva v letih šestdesetih. Ali vsa ta beda je paradiž nasproti življenskim in delovnim razmeram lenskih rudarjev. Ruski zakoni res niso dost prida, ali niti teh ni upoštevala lenska kapitalistična zalega. Noben rov ni obit z deskami, ves rov razsvetljuje nekaj brlečih svečk, pri razstreljavanju so nezgode na dnevnem redu. Zakonito predpisane delovne obleke, škornjev in suknje iz usnja niso delavci nikdar videli, kaj šele imeli. Vsak dan nezgoda, leta 1910. jih je bilo 410.

Stanovanja so še najbolj podobna hlevom. O snagi, higijeni nobenega sledu. V tesnih prostorih se tlačijo stari in mladi, žene in možje, fantje in dekleta. Vse bolezni, vse grehote, ki se le najdejo na svetu, so tukaj doma. Delavci tožijo: »Nimamo otrok, nimamo nedolžnih deklet!« In zdravniška pomoč? Manjka zdravnikov in bolnišnic; in če bi bilo vsega dovelj, kaj bi izdalo, če ravnateljstvo ne dovoli, da bi ostajali bolni delavci doma. V bolnišnicah pa leže otroci poleg jetičnih, sifilitični poleg mater na porodu.

In še drug cvet kapitalizma se je tukaj bohotno razvil: delavske žene se silijo v prostitucijo. Delavci so prosili, naj bi stanovali poročeni in neporočeni ločeno, ali kaj jim je odgovorilo ravnateljstvo? »Temu ne moremo ugoditi, ker ni v našem revirju postavno izvedene prostitucije.« 42 procentov vseh delavcev je poročenih. Ali ti so po pogodbi zavezani, da svoje žene in hčere dajo na razpolago v svrho »domačih del« rudniškim uradnikom. »Domača dela« so seveda le plašč za prostitucijo. Ako se upre žena ali hči, tedaj je mož ali oče gotovo takoj vržen na cesto.«

Pač lepa kulturna slika iz 20. stoletja!

Ljubljana in Kranjsko.

— **Hafnerjeva pravda.** Jutri objavimo s komentarjem obsežno celjsko razsodbo v Hafnerjevi pravdi, ki prav nazorno osvetljuje atentat klerikalcev na neodvisnost avstrijske justice. Vse, ki se zanimajo za stvar opozarjamo, da si pravočasno omislijo »Zarjo«, ker utegne biti v kratkem razprodana kakor tedaj, ko je priobčila pod naslovom »Ubogi Urban« prvi članek v tej justični zadevi.

— **Nova postavolomna nakana klerikalcev.** Vprašanje obeh ljubljanskih mandatov je za ljudi demokratičnega mišljenja in politične spodobnosti s torkovo volitvijo rešeno. Nihče nam ne more očitati prav posebnih simpatij za Ribnikarja in njegovo barantanje za mandat, **ko je dr. Ravniharja hotel odpraviti z deželnim odborništvom in poslati dr. Trillerja v političen penzijon,** nam ni prav nič povečalo simpatij. Ampak naše mnenje je: dokler hoče večina ljubljanskih volilcev Ribnikarja za poslanca ga zasluži in naj ga ima. Stvar volilcev je, da se ga zopet otresejo in znebe. Rešpektiranje večine volilcev je pogoj demokracije. brez njega je volitev neslana burka. Drugih misli nesnažnih in nepoštenih, so naši klerikalci. Kakor slišimo, **nameravajo vdrugič zlorabiti svojo večino in oblast v deželnem zboru, da zadoste svoji blazni politični maščevalnosti vnovič hočejo raztrgati mandata,** ki jih je večina ljubljanskih volilcev izročila Reisnerju in Ribnikarju. Početje klerikalcev je razžaljivo preziranje volilcev in v vsej Evropi je ni primere, da bi zakonodajalna zbornica tako frivolno gazila svoje postave in da bi tako cinično razkopavala elementarne temelje, na katerih je osnovana. Če iščemo pa nagibih tega parlamentarnega razbojstva, ki ga zopet snujejo, spoznamo takoj, da klerikalnih deželnih gospodarjev ne tišči Ribnikarjeva politična nič la, temveč da jih tlači naraščajoči deželni deficit, ki so ga s svojo finančno umetnostjo prigospodarili in ki ga bo kranjsko prebivalstvo prav kmalu občutilo v višjih dokladah. Klerikalci so v deželnem zboru in odboru tako imenitno gospodarili, da morejo izbrisati deficit iz deželnega proračuna le s povišanjem deželnih doklad. Ker pa so nova davčna bremena slabo volilno priporočilo, zlasti za stranko, ki sloni na debeli demagogiji in na brezsrčnem slepljenju volilcev, bi naši klerikalci imeli radi splošne volitve, preden stopijo v javnost z računom svoje finančne umetnosti. Deželna blagajna, v katero so klerikalci široke luknje navrtali, pa ne more čakati tako dolgo, da se izteče zakonodajalna doba sedanje zbornice. Zato hočejo z vso silo forsirati razpust deželnega zbora in razpis novih volitev, da nastopijo s povišanjem doklad potem, ko imajo svoje mandate za šest let zopet pod streho. Postavolomno razveljavljenje pravilnih mandatov je za klerikalce sredstvo, da se rešijo morečih finančnih skrbi in skrbi za svoje mandate in za svojo oblast in večino v deželnem zboru. Manever bankroterja je, ki ponaredi menice, da zavleče konkurz!

— **Proti »konzumnemu društvu za Ljubljano in okolico«** je včerajšnji »Slovenec« naperil notico, v kateri pripoveduje, da je »nekdo« (najbrže »Slovencu« zelo blizu stoječ subjekt) ovadil to konz. društvo, češ da manipulira z živili... Notica je tako jezuitično napisana — po reku: »nekaj bo zmerom ostalo«. No, mi javnosti lehko povemo, da so v pogledu živil vse ovadbe, ki so se in ki se bodo v bodočnosti, proti »konz. društvu za Ljubljano in okolico« vlagale **povsem brez podlage.** Kakor je že to društvo pred sodnijo in državnim pravdništvom, kjer je bilo tudi ovadeno, jasno nad vsak dvom dokazalo pravilnost vsake številke v društvenih računih, tako bo tudi glede katerekoli ovadbe storilo. Da je društvo nekdo ovadil in da magistrat preiskuje — kaj pa je na tem? »Slovenec« sicer že ve, da bo magistrat »na podlagi svoje preiskave storil korake proti nekaterim soc. demokraškim voditeljem« — no, brumna duša pri »Slovencu« bo pač zastonj čakala »korake« magistrata. Ne bi omenjali te »Sl.« notice, če bi ne bil njen namen tako prozoren. Pa »Slovenec« se moti, »konzumno društvo za Ljubljano in okolico« je zavod, ki se ne boji nobene preiskave in njegovi voditelji istotako ne! Delavstvo, ki je včlanjeno v tem društvu, pa je lahko brez skrbi, kajti konz. društvo za Ljubljano in okolico bo iz vsake preiskave izšlo čisto in brez madeža kot vedno doslej. Še pridobilo bo veliko, kajti kaj pa bolj agitira kot — napadi, ki se zmagoslavno odbijejo!?

— **Sijajni uspehi sodruga Etb. Kristana v** Ameriki. »Proletarec« piše: Poročila iz naselbin, kjer so se doslej vršili Kristanovi shodi, pričajo o sijajnem uspehu teh shodov. Vsako še tako optimistično pričakovanje je bilo izpolnjeno. Učinkujoči Kristanov govorniški talent mora ganiti največjega zakrkneža, največjega zaspanca in brezbrižneža. Najbolj zagrizeni starokopitneži, ki so imeli dosedaj za socializem samo pomilovanje in zaničevalen nasmeh, so se izrazili po shodu odločno za socializem. Navdušenja za shod in socializem nikjer ni manjkalo. Udeležba na shodih je nadkrilila vsako pričakovanje. Poleg Slovencev in Hrvatov so se shdov udeležili tudi Poljaki, Slovaki in druge narodnosti. Zelo častno je bilo zastopano na vseh shodih ženstvo, ki je pokazalo izredno veliko navdušenja za Kristanova izvajanja. S tem so naše žene pokazale, da so dovzetne za socializem, treba ga jim je samo prav in umljivo raztolmačiti. Vsi udeležniki Kristanovih shodov se strinjajo v mnenju, da kdor zamudi Kristanov shod, zamudi veliko ter so ves trud in vsi stroški, ki so zvezani s temi shodi, naravnost malenkostni, ako se primerjajo s pravo vrednostjo in pomenom shodov.

— **Krakovsko-trnovske sodruge in sodružice,** ki so bili naprošeni za sodelovanje na vinski trgatvi podružnice »Vzajemnosti«, opozarjamo še enkrat na sestanek, ki se vrši jutri, v soboto 28. t. m. ob 8. zvečer v gostilni Steiner na Opekarski cesti.

— **Iz Šške.** Upraviteljem vodovoda — v blagohotno uvaževanje. Sempatja se pripeti, da se vodovod iz kateregasibodi vzroka zapre. Vodovodna zadruga naznanja to z nekaj listki, ki jih kdo prilepi na kak telegrafni drog. Kdor ne bere pravočasno teh obvestil, je potem lehko brez vode. 26. t. m. je bila tudi voda zaprta; nekateri najemniki vodovoda, ki niso brali obvestil po drogovih, so bili dne 26. t. m. brez vode. V Ljubljani strankam hišnik pove, kdaj bo vodovod zaprt; hišniku pa naznani vodovodna uprava. Svetovali bi upraviteljem vodovoda, naj tudi take neprilike odjemalcem vode prihranijo s tem — da bolj razglase, n. pr. v časopisju, na občinski deski, najbolje bi pa bilo, če se v vsako hišo gre povedat. — Dalje naj se odpravi to, da je na koncéh vodovoda smrdljiva voda. Z vodovoda, kjer se končajo cevi, naj se često odtoči, da ne bo voda smrdljiva.

— **Na Glincah** se vrši v soboto 28. t. m. ob 8. zvečer v gostilni »Amerika« važn shod. Agitirajte za obilno udeležbo!

— **Sava na Gorenjskem.** Na Savi (občina Jesenice na Gorenjskem) vladajo še zmerom kitajske razmere, posebno glede na trg. Sadje in poljski pridelki se še zmerom prodajajo po cestah, ulicah in hišah brez vsakega nadzorstva. Nikdo ne pregleda, ali je blago, ki se prodaja, zdravo, zrelo — sploh, ali je dobro. Lani je socialno demokratična organizacija že poslala na občino resolucijo, ki jo je vročila posebna deputacija. Zahteval se je glede na trg vsaj najprimitivnejši red ter uvedba tržnih dnevov na Savi. Tudi klerikalna organizacija je prišla z isto zahtevo — za nami sicer — ali prišla je! Danes sede možje iz te klerikalne organizacije v občinskem odboru, ali — ne ukrenejo nič glede na tržne cene in nič glede na tržno nadzorstvo. Prosimo slavno županstvo, da stori, kar je v tem oziru nujno potrebno.

— **Jesenice.** Med železničarji in med tovarniškimi delavci se je naš dnevnik »Zarja« precej razširil, vendar poznamo še celo vrsto tovarišev po delu in sodrugov po mišljenju, ki še niso naročniki na naš delavski dnevnik. Po našem mnenju moramo tudi te pridobiti. In sicer naj se stori to tako, da bo vsak dosedanji naročnik do 1. oktobra pridobil še svojega tovariša za naročnika. Storimo to v zavesti, da je delavsko časopisje močno orožje za koristi nas vseh. Zlasti železničarji — na noge! Zadnji odlok, ki ste ga brali v »Zarji« in v »Železničarju«, naj bo v spodbudo!

— **Gostilniška koncesija** se da na Jesenicah v zakup. Tozadevna dražba bo 28. t. m. četrt na enajst dopoldne pri sodišču v Kranjski gori, na kar se interesentje opozarjajo.

— **S trebuhom za kruhom.** V sredo se je z južnega kolodvora odpeljalo v Ameriko 40 Macedoncev in 27 Hrvatov, nazaj je prišlo pa 90 Slovencev in Hrvatov. Na Westfalsko se je iz Zagorja odpeljalo 28 rudokopov, v Heb pa 16 Hrvatov.

— **V izložbenem oknu** trgovine P. Magdič (nasproti glavne pošte) in knjigarne L. Schwentner v Prešernovi ulici je razstavljena skupina prve serije (slovenske planine) umet. fotogr. razglednic, ki jih je založilo mlado društvo: »Klub slov. amater-fotografov« v Ljubljani. Opozarjamo vse ljubitelje lepih razglednic in slavno občinstvo, da si ogleda to krasno zbirko umetniških razglednic in jih tudi pridno kupuje.

— **O samomorilcu,** ki si je v sredo popoldne končal življenje na savskem produ pod črnuškim mostom in ki so ga prepeljali v črnuško mrtvašnico, nam podočajo, da njegova identiteta še ni dognana. Pri sebi je imel le zavitek, na papirju sta bili napisani imeni: Ivan Hafner, klobučar v Škofji Loki in Jožef Jamnik, klobučar v Škofji Loki.

— **Železniška nesreča.** Včeraj opoldne je v Lazah ljubljanski brzovlak povozil desetletnega Franceta Govšeta, ko je nesel svojemu očetu kosilo. Nezavestnega dečka so prepeljali v ljubljansko deželno bolnico.

— **Izkaz mestne klavnice.** Od 8. do 15. t. m. se je v klavnici zaklalo 65 volov, 4 biki, 7 krav, 221 prašičev, 170 telet, 29 koštrunov in 3 kozliči. Mesa se je vpeljalo 360 kilogramov. Vpeljala sta se dva zaklana prašiča in 22 zaklanih telet.

— **Rešilna talija.** Deželna vlada je priznala talijo za rešitev tujega življenja učencu ljudske šole Alojziju Prusniku iz Novega Udmata, ki je z lastno nevarnostjo za življenje rešil pred utopljenjem Stanislava Ščavnika, ter mlinarskemu pomočniku v Mostah Francetu Prosenu, ki je z nevarnostjo za lastno življenje rešil utopljenja Luko Friškovca. Obadva sta dobila 52 kron 50 vinarjev.

— **Pretep v gostilni.** Posestnik Martin Škraba je pil 22. t. m. v Iški vasi v gostilni. Pri tem se je sprl z nekim gostom in kmalu sta si bila v laseh. Delila sta si zaušnice, nato pa je Škrabo njegov nasprotnik vrgel pod klop in ga z brcami tako obdeloval, da mu je prizadejal več poškodb in mu zlomil rebro. Težko poškodovanega Škrabo so prepeljali v deželno bolnico.

— **Z revolverjem na delavca.** Z revolverjem je v prsa ustrelil pri Medvodah v prepiru neki posestnikov sin delavca Antona Vrtačnika, katerega je težko ranil.

— **Bik ga je nabodel.** Osemnajstletnega hlapca Franca Šušteršiča iz Bresta, občina Tomišelj, je dne 23. t. m. pri krmljenju v hlevu nabodel bik na roge in mu pretrgal trebuh. Prepeljali so ga v ljubljansko deželno bolnišnico.

— **Izgubljeno in najdeno.** Vajenec Jožef Černivec je izgubil denarnico z manjšo vsoto denarja. Kuhar Mihael Černivec je izgubil denarnico, v kateri je imel čez 12 K. Gdč. H. Kržanova je našla denarnico s srednjo vsoto denarja. Skladiščnik Anton Pisek je našel kolesarsko številko, katero dobi lastnik nazaj pri najditelju pri tvrdki »Balkan« na Dunajski cesti. Branjevka Apolonija Vasiličeva je našla mesarski brusilnik.

— **Kinematograf »Ideal«.** Danes v petek, dne 27. septembra: Specialni večer. 1. V notranji Aziji. (Zanimiva potovalna slika.) 2. Zigotto šofer. (Velekomično.) 3. Tyrtäos. (Kolorirana historična drama.) 4. Dobra dela se obrestujejo. (Veseloigra.) 5. Pridelovanje čaja v Zadnji Karolini. (Krasna naravna slika.) 6. Zavzetje Trentona po Washingtonu. (Ameriški vojni film.) Samo zvečer. 7. Razne novice iz Pariza. (Humoreska.)

Štajersko.

— **Zastrupljenje z živim srebrom.** Osemnajstletna posestniška hči Neža Schmidt pri Sv. Duhu pri Ločah je iz neznanega vzroka zavžila v kavi živo srebro in fosfor. Vsled tega se je zastrupila in kmalu nato umrla v strašnih bolečinah.

— **Roparski umor.** Včeraj smo poročali o strašnem roparskem umoru pri Judenburgu. Poročajo pa že zopet nov slučaj roparskega umora iz Predinga pri Gradcu. Tam je bil zavratno roparsko umorjen živinski trgovec Mörth. Napadalec je Mörtha napadel na cesti ter ga zavratno ustrelil v hrbet. Na tleh ležečega je nato oropal. Zapazil pa je pri tem, da Mörth še ni popolnoma mrtev, zato je še enkrat nanj ustrelil. Truplo umorjenega so spravili v mrtvašnico, kjer se je izvršila sodnijska obdukcija. Policija domneva, da je tudi Mörthov morilec mesarski pomočnik Polc, ki ga zasledujejo zaradi umora pri Judenburgu. Polca so zasledovali do Št. Ilja, tu je pa Polc naenkrat zasledovalcem izginil brez sledu.

Koroško.

— **Smrtna nezgoda ognjegasca.** Pri vaji ognjegascev v Blatah je padel raz streho gasilec Josip Angerman in je čez eno uro umrl. Nesrečo je povzročila neka krava, ki se je zapletla

v cev, ki je bila napeljana na streho in ki je vrgla Angermana raz streho.

— **Z bojišča dela.** V Borovljah se je smrtno ponesrečil dne 22. t. m. delavec Ignacij Dermalc. Puhnil je vanj iz Martinove peči plamen, ki je zažgal srajco, nato pa še ostalo obleko. Revež je letel k zdravniku ves v plamenu. Odpeljali so ga v celovško bolnišnico, kjer je že umrl.

PROSLAVA ANTONA AŠKERCA.

V soboto, dne 5. oktobra 1912. ob 8. uri in pol zvečer predava v veliki dvorani tržaškega Delavskega doma, ulica Madonnina štev. 15,

Ivan Cankar

o predmetu:

ANTON AŠKERC IN NJEGOVA DOBA.

Vstopnina na predavanje 30 vin.

V nedeljo dne 6. oktobra 1912. ob 7. uri in pol zvečer se vrši v veliki dvorani novega Delavskega doma, ulica Madonnina št. 15,

AŠKERČEV VEČER.

Vspored:

1. Vek. Rosenberg Ružič: **San;** poje moški zbor.
2. Recitacija Aškerčevih pesmi: **Oblaku. Ponočna potnica. Firduzi in Derviš. Istorija o miru.**
3. Anton Aškerc: **Red Sv. Jurja;** šaloigra v enem dejanju.
4. H. Satner: **Zaostali ptič;** samospev za **bariton in sopran,** s spremljevanjem glasovirja.
5. Anton Aškerc: **Tujka;** žaloigra v enem dejanju.
6. Anton Aškerc: **Oblaku;** dvospev za bariton in sopran, s spremljevanjem glasovirja.
7. Vilko Novak: **Ah tamo;** moški zbor z baritonskim somospevom.
8. Recitacija Aškerčevih pesmi: **Delavčeva hči. Večerna molitev siromakova. Dva pogreba. Delavčeva pesem o premogu.**
9. Vj. Klaić: **Svračanje;** četverospev.
10. **Narodne pesmi;** poje moški zbor.

Vstopnina na veselico 50 vin. — **Vstopnina na obe prireditvi 60 vinarjev.** — Prireditev je posvečena spominu Antona Aškerca. — Počastimo z veliko udeležbo pesnika svobode, poguma in boja. **Odbor.**

Trst.

— **Nečedna gonja proti zidarski organizaciji.** Kakor vse organizacije tako je tudi zidarska organizacija trn v očeh delodajalcev. Stvar je sama na sebi precej razumljiva. Vsled močne organizacije in vsled solidarnosti med zidarji gre marsikak tisočak v žepe zidarjev, ki se drugače pridružil tisočakom delodajalcev. Poleg tega je pa še drug kompleks različnih koristi, ki so si jih priborili zidarji s pomočjo svoje organizacije in vsled katerih so bili, recimo oškodovani razni interesi mojstrov. Največ pa bode v oči delodajalce posredovalnica dela. Za sedaj bi se delodajalci zadovoljili tudi z odpravo posredovalnice. Posredovalnica posluje na način, da dobe delo najprej domačini. Ti so pa tudi najbolj zavedni in so vsi organizirani. Zato se domačini ne puste tako izkoriščati in zahtevajo od delodajalcev vse, kar jim je zajamčeno v sklenjeni pogodbi. S zunanjimi delavci je pa mogoče postopati nekoliko drugače. Tem se lahko da manj plače in se jih lahko prisili k delom, ki niso zidarska. Zato skušajo delodajalci onemogočiti obstanek posredovalnice in ovirali bi radi njeno poslovanje. Nekateri delodajalci se sploh nočejo posluževati posredovalnice. Ti skušajo tudi zanesti s pomočjo N. D. O. nezaupanje do posredovalnice in radi, zelo radi bi tudi zanesli spor med zidarje. Spor med zidarji in nezaupnost zidarjev do posredovalnice bi bila tudi izredno ljuba tržaškim narodnjakarjem. Politična strast in bojazen pred zavednostjo zidarjev je tem patentiranim krumirjem odvzela vsak smisel za delavske koristi. Tem gospodom je pravzaprav zoprna vsaka delavska organizacija. Njihova N. D. O. nima namena organizirati slovenskih delavcev. Njen namen je preprečiti vsako organizacijo in ohraniti med delavci brutalno, nekulturno narodno sovraštvo. Pet let obstoji ta narodna organizacija. In v petih letih ni bila sposobna izvojevati delavcem niti vinarja poboljška. Vse njeno delovanje, s katerim se baha, obstoji v ščuvanju in v tem, da je škodovala delavcem. Sedaj nima ta organizacija niti 100 organizirancev. Vse njene »močne« skupine obstoje na papirju. Najmanj ima pa organiziranih zidarjev. In vendar skušajo narodnjaki še vedno škodovati. To kar uganja ta lumparska banda sedaj proti zidarski posredovalnici dela, je enostavno zločin, plačan od delodajalcev. Toda moti se vsak, ki misli, da se bodo dali zidarji vjeti na limanice. Kljub vsej gonji, kljub vsemu šikaniranju raste število organiziranih zidarjev bolj in bolj in vedno več ima ta organizacija dobrih, pridnih in požrtvovalnih agitatorjev in zaupnikov. Vsak, ki bi hotel uničiti upliv in moč zidarske organizacije, bo zadel na najhujši odpor. In vsak, ki bi hotel uničiti njene blagodejne sadove in tako oškodovati delavce, postane ne nasprotnik, marveč sovražnik zidarjev. Proti takim bodo znali nastopiti zidarji z vso silo. To so zidarji že pokazali. Pokazali so tudi, da je zaman ves trud proti njihovi solidarnosti, proti njihovi moči. To so pa še posebej pokazali na impozantnem shodu v delavskem domu, ki je bil v torek. Toliko je bilo na shodu zbranih zidarjev, da je bila velika dvorana premajhna. V protest proti postopanju nekaterih delodajalcev glede posredovalnice so zapustili zidarji delo v torek že ob 3. poppoldne. Na shodu so govorili navdušeni množici sodrugi Petejan, Todeschini, Podgornik, Lukežič, Kriščak in drugi. Iz ust vseh je dihalo prepričanje, da je boj proti taki zavednosti, proti taki solidarni množici zaman. Vsi so bili prepričani, da gredo po ravni poti do cilja, do zmage in da je treba pomesti z vsem, kar bi se zoperstavljalo našemu pohodu v bodočnost. Ob zaključku shoda so navzoči zidarji odobrili resolucijo, v kateri izjavljajo, da se strinjajo s poslovanjem posredovalnice, ki daje prednost domačinom, da se bodo bojevali z vsemi silami za ohranitev te institucije in nalagajo konzorciju, naj prisili vse delodajalce, da se poslužujejo posredovalnice. Narodnjaki so pripeljali na shod svoje zidarje misleč, da bodo v stanu zmotiti množico. Toda opekli so se. Le dva zidarja sta imela pogum glasovati proti posredovalnici. Vsi drugi (tudi narodni) so glasovali za resolucijo. Ampak delodajalci bi bili to pot radi imeli boj. Naslednji dan, t. j. včeraj, so 4 tvrdke odpustile zidarje zato, ker so v torek zapustili delo ob 3. popoldne. Toda že popoldne so bili delodajalci primorani spoznati moč organizacije in solidarnost delavstva. Vzeli so takoj vse zidarje na delo, ker bi se bil drugače štrajk razširil. Zidarjem pa čestitamo tudi na tej zmagi. Le naprej tako. Naprej in naprej. Naši nasprotniki pa naj vedo, da se jim bo še bridko vračala blazna gonja, ki jo — brez uspeha seveda — vodijo proti zidarjem.

— **Prožnim uravnavalcem.** V smislu sklepa konference prožnih uravnavalcev, ki se je vršila v Ljubljani dne 8. septembra t. l., so naprošene vse skupine železničarjev ob državni in južni železnici, da nemudoma naznanijo tržaskemu železničarskemu tajništvu imena in naslove prožnih uravnavalcev, ki se nahajajo v področju tega tajništva, v Trstu, ul. Mudonnina 15.

— **Ženski shod** se vrši, kakor je bilo že naznanjeno, prihodnji teden. Dan in kraj, kjer se shod vrši, naznanimo pravočasno. Sodrugom in sodružicam priporočamo že zdaj živahno agitacijo. Na dnevni red pridejo zelo važne stvari.

— **Stenografski tečaj in tečaj nemščine** otvori v polovici prihodnjega meseca društvo »Ljudski oder«. Kdor želi udeležiti se tečajev, naj se prijavi pri sodr. Golouhu ali pa naj se vpiše na polo, ki je razobešena v društvenih prostorih.

— **Ponavljalni tečaji nemščine in stenografije,** ki so se pričeli pred nekaj meseci, se bližajo koncu. Lahko trdimo, da so bili ti tečaji za udeležence in tudi za »Ljudski oder« nepričakovano velike koristi. Zahvala gre marljivosti učencev in učitelja. Po zaključitvi tečaja hočemo o tem več izpregovoriti.

Umetnost in književnost.

— **»Socialna Matica«.** V nedeljo dne 22. t. m. je bil v Trstu ustanovni občni zbor »Socialne Matice«, ki si je prevzela nalogo, da z izdavanjem knjig in spisov državno znanstvene narodnogospodarske, politične, sociološke, in druge znanstvene in poljudno znanstvene vsebine goji državljansko izobrazbo in centralizira v tej stroki slovensk knjižni trg. V odbor so bili izvoljeni: dr. Vošnjak, Kos, Čok, dr. Ilešič, Knaflič, dr. Brezigar, dr. Petrich, dr. Lonrač, Gangl, dr. Merhar, dr. Ozvald in dr. Pivko. Ob silni mizeriji slovenske znanstvene književnosti novo ustanovo toplo priporočamo in vabimo slovensko delavstvo, da v čim obilnejšem številu pristopi. — Pristopnina znaša 2 K, letnina 5 K, za učiteljstvo, dijaštvo, kmečki in delavski sloj 3 K. Izdanja prvega leta so preračunana na 28 tiskovnih pol v več zvezkih ter bomo o tem še poročali. V kratkem se razpošljejo pristopnice. Dotlej prosimo, naj se pristopne prijave pošljejo na naslov dr. M. Brezigar, odv. kand., Gorica, ali pa uredništvu »Vede«.

— **Umetn. fotogr. razglednice.** Društvo »Klub slov. amater-fotografov« v Ljubljani je založilo prvo serijo krasnih brom.-srebr. razglednic: 1. Triglav. (I.) 2. Špik. 3. Brana. 4. Rjavina. 5. Jalovec. 6. Triglav. (II.) in 7. Kredarica. Pričakovati je, da bode sl. občinstvo znalo prav upoštevati ta velik in važen korak, ki ga je storilo maldo slov. društvo v procvit tujskega prometa na Slovenskem, ter bode pridno posegalo po teh izbornih razglednicah. **Razglednice so fotogr. odtisi (fotografije) po fotogr. ploščah od izborno uspelih posnetkov.** Društvo bode nadaljevalo serije najraznovrstnejših pokrajinskih razglednic po najboljših posnetkih svojih članov. Razglednice je dobiti pri trgovcih, razprodajalcih razglednic in pri društvu. — Trgovci in drugi razprodajalci razglednic (društva itd.), kakor tudi društveni člani dobe pri večjih naročilih primeren popust; društvo pošilja razglednice proti gotovini ozir. po poštnem povzetju. — Cena v razprodaji posamezni fotogr. razglednici je 20 vinarjev in je — če se upošteva dejstvo, da so te razglednice fotogr. kopije (fotografije) — nizka. Naročila sprejema društvo: **»Klub slov. amater-fotografov« v Ljubljani.**

Vestnik organizacij.

Poljanski odbor podružnice „Vzajemnosti“ ima v nedeljo ob 10. dopoldne v gostilni g. Bončurja na Poljanski cesti važno sejo. Pridite vsi!

Odbor pevske podružnice „Vzajemnosti“ ima sejo v soboto, dne 28. t. m. ob 8. zvečer v društvenih prostorih.

Šišenska podružnica Vzajemnosti“ ima sejo v ponedeljek 30. t. m ob pol 9. zvečer v pisarni konzumnega društva.

Zadnje vesti.

AVSTRIJSKA DELEGACIJA.

Odsek za vnanje zadeve.

Dunaj, 27. septembra. Pod predsedstvom načelnika dr. Baernreitherja se je sešel včeraj dopoldne odsek za vnanje zadeve k seji, ki so se je udeležili vnanji minister grof **Berchtold,** ministrski predsednik grof **Stürgkh** in skupni finančni minister **Bilinski.**

Pred prehodom na dnevni red je stavil dr. **Baerenreither** na vnanjega ministra vprašanje, ali ima kaj pristaviti svojemu ekspozeju v ogrski delegaciji.

Berhtold je odgovoril, da nima ničesar pristaviti. Omenjal je, da je avstro-ogrska politika **na polju trgovske politike** napredovala od zadnjega zasedanja. Dne 8. junija se je sklenila **s Portugalsko pogodba,** ki vpošteva zlasti nujne želje avstrijske industrije za srpe in kose. **Z Japonsko** se je sklenila nova trgovska in ladjeplovna pogodba, ki se podpiše v bližnjem času in donaša monarhiji velike koristi.

Poročevalec marki **Bacquehem** je podal pregled dogodkov na polju vnanje politike od zadnjega delegacijskega zasedanja.

Nato je govoril delegat knez Schwarzenberg, ki je najprej zapel pesem o avstro-ogrskih interesih na Balkanu. Potem pa je še dokaj odkritosrčno priznal, da avstrijska notranja politika v južnih deželah nikakor ni taka, da bi napravljalo dober vtisk na balkanske narode. O Hrvaški je dejal, da bi ga poklical predsednik k redu, če bi označil ondotne razmere s pravim imenom. Obračal se je proti Srbiji, češ da Avstro-Ogrska ne sme dovoliti, da bi jo Srbija na jugu v slučaju spremembe balkanskega statusa quo popolnoma oklenila.

Delegat **Spinčič** se izjavi proti zvezi z Nemčijo in Italijo. Z Berchtoldovo okrožnico niso bili zadovoljni ne Turčija ne balkanski narodi. Obravnava razmere v Bosni in Hercegovini, kjer prebivalci vsled ljubosumja Avstrije in Ogrske niti do tega niso prišli, da bi bili državljani. Govori o razmerah na Hrvaškem.

Seja se prekine do popoldne.

Na popoldanski seji govori delegat sodrug dr. **Ellenbogen.** Vprašuje vnanjega ministra, katere so dejanske podrobnosti predlogov, ki jih je predložil velevlastim, in za katere monarhične interese gre. Govornik obravnava turške razmere in se odločno obrača **proti vojnemu hujskanju napram Turčiji** in povdarja, da **socialna demokracija ne goji nikakršnih simpatij do mladoturkov, ker brutalno zatirajo proletarijat;** vendar mora priznati, da so mladoturki premagali hamidski absolutizem. Protestira proti nakani teritorialne premestitve na Balkanu in vpraša vnanjega ministra ali je prav razumel ekspoze poročevalec Bacquchem, ki je govoril le o **moralnem vplivu,** ali delegat knez **Schwarzenberg,** ki je govoril o teritorialni premestitvi **in vojaškem posredovanju.** Nadalje naj minister pojasni, ali hoče delati absolutno in v vseh okoliščinah **mirovno politiko na Balkanu.** Govornik želi pojasnila o ministrovem mnenju glede na koncentracijo brodovja v Sredozemskem morju in poziva ministra, naj monarhu razloži, da **Cuvajev sistem ni pripraven za ugodno vplivanje na našo vnanjo politiko na Balkanu.**

Vnanji minister grof **Berchtold** si pridržuje, da pozneje v teku debate odgovori na vprašanja delegata Ellenbogna. Na eno vprašanje pa hoče odgovoriti takoj in sicer na vprašanje, ali namerava monarhija vojaško posredovanje in teritorialno premestitev v Turčiji. Minister povdarja, da Avstrija ne namerava delati vojne politike.

Govore še delegatje **Pininski, Spaček** in **Jedrcejovicz.**

Delegat **Masaryk** bi bil želel, da bi kaj več slišal o trozvezi in njenem razmerju do tripelantante. Politika napram Srbiji je bila mučna in malenkostna. Prav tako tudi politika na Hrvaškem in v Dalmaciji ni bila avstrijska ali avstro-ogrska, ampak **politika bakonijskega gozda.**

Delegat grof **Latour** predlaga resolucijo v zmislu pravočasnega sklicanja delegacij.

Po govoru delegata **Langa,** ki je izrekel vnanjemu ministru v imenu krščanskih socialcev zaupanje, se je seja zaključila.

Prihodnja seja danes.

VTISK BERCHTOLDOVEGA EKSPOZEJA.

Na Francoskem.

Pariz, 27. septembra. »Figaro« piše, da **ima Berchtold prav, če je v skrbi zaradi balkanskih razmer.** Če Avstro-Ogrska izrabi svoj vpliv na Balkanu za ohrano miru, smemo upati, da se mir ohrani.

Na Angleškem.

London, 27. novembra. »Daily Telegraph« in »Standard« povdarjata **resni značaj Berchtoldovega govora o sedanjem položaju.**

Mučen vtisk na Turškem.

Carigrad, 27. septembra. Prvi vtisk Berchtoldovega ekspozeja je bil splošno tako mučen, dočim se vodilne osebnosti zelo rezervirano drže. Ministrski svet se je včeraj popoldne pečal z ekspozejem.

GORIŠKI DEŽELNI ZBOR.

Dunaj, 27. septembra. Deželni odbornik goriški Peterin je prišel včeraj k ministru Heinoldu zaradi goriškega deželnega zbora, da bi začel zopet poslovati. Zadnjega zasedanja se niso udeležili poslanci italijanske ljudske stranke in slovenski liberalci. Peterin je poročal Heinoldu, da se položaj ni razjasnil in vprašal ministra, katere korake je storila vlada, da se že enkrat konča to neznosno stanje. Heinold je nato izjavil, da je vlada storila potrebne korake, a da je ostal njen trud brezuspešen. Najprej se bo sedaj še posvetoval z ministrskim predsednikom in bo potem pričel pogajanja z goriškimi strankami.

SOCIALNO ZAVAROVANJE.

Dunaj, 27. septembra. Na današnji seji pododseka so se sprejeli paragrafi 36 do 47 vladne predloge z neznatnimi spremembami. Potem je bilo posvetovanje o predlogih, ki so jih podale nezgodne zavarovalnice k paragrafom o nezgodnem zavarovanju; predlogi so se večinoma vpoštevali: S tem je pododsek **končal prvi glavni del posvetovanj o socialnozavarovalni predlogi.** Prihodnja seja bo 1. oktobra.

DUNAJSKI KRZNARSKI POMOČNIKI.

Dunaj, 27. septembra. Tukajšnji krznarski pomočniki vseh velikih obratov so prenehali z delom. Zadruga krznarjev je nato sklenila izpor krznarskih pomočnikov v vseh obratih. Izpor zadene približno 2000 delavcev.

ATENTAT NA TISZO.

Budimpešta, 27. septembra. Pravnozdravniški senat, ki je dobil včeraj interpelacijo glede dušnevnega stanja Tiszovega atentatorja Julija Kovacsa je izjavil, da se o Kovacsovem stanju ne more sklepati z aktov, temveč je potrebna neposredna preiskava. Senat je zato odposlal posebno komisijo.

ITALIJANSKO-TURŠKA VOJNA.

Atene, 27. septembra. Večje število italijanskih častnikov je šlo na potu k Sporadom čez Pyrej. Tukaj domnevajo, da je to začetek obnovitve starih sovražnosti.

Rim, 27. septembra. Italija bo šele tedaj izročila turške privatne jetnike, kadar bo dobila iz Tripolitanije obvestilo, da so Turki izročili člane italijanske mineralogične misije.

MIROVNA POGAJANJA.

Ženova, 27. septembra. Pogajanja nadaljujejo. Iz različnih državnih pisarn hočejo Turčijo prijateljsko prisiliti k miru.

Carigrad, 27. septembra. Trgovinski minister Rešid paša bo šel v Švico s pooblastilom, da nadaljuje mirovna pogajanja. Kadar dobe za suvereniteto Libije primerno obliko, tedaj se bodo pričela oficielna pogajanja.

VOJNE VESTI V AVSTRIJSKIH DELEGACIJAH.

Dunaj, 27. septembra. Nepopisno razburjenje se je polastilo avstrijskih poslancev včeraj ob 4. popoldne, ker se je med njimi razširila vest, **da je Bolgarija napovedala Turčiji vojno.** Navzoči ministri so zatrjevali, da ne vedo o tem prav nič. Vzlic temu je razburjenje naraščalo. Tudi bolgarsko poslaništvo ni dobilo nikakršnega poročila o napovedi vojne, čeprav je razburjenje v Bolgariji veliko in niso izključeni nepričakovani dogodki.

MEDNARODNI MIROVNI KONGRES.

Ženeva, 26. septembra. Včerajšnja seja mednarodnega mirovnega kongresa je bila precej burna. Ravnatelju mednarodnega mirovnega urada, Gobatu, so očitali nekatera mesta v poročilu o stališču Nemčije glede Maroka. Gobat je končno izjavil, da hoče ona mesta popraviti v toliko, da ni niti nemška vlada, niti nemško ljudstvo sililo k vojni, temveč šovinizem. — Kongres je nato poslal pozdrave italijanskim prijateljem miru. Turški delegat je potem govoril, da bi se sporazumeli italijanski in turški prijatelji miru. Valabregue se je zavzemal za to, da bi Francoska predlagala vsem državam, naj spravijo bojni prapor in naj razvijejo mirovnega. — Za častnega predsednika je bil izvoljen Bajer iz Kodanja, za častno predsednico pa baronica Suttnerjeva.

BURNO ZBOROVANJE ANTIMILITARISTOV.

Pariz, 27. septembra. Na shodu antimilitaristov je govoril Gustav Hervé o propagandi za antimilitarizem in o njega razširjenju med rekruti. Med govorom so ga neprestano motili anarhisti, na različnih straneh dvorane so se vneli pretepi in vmes so pokali streli z revolverjev raz galerije v parter. Več oseb je bilo ranjenih. Ko so kakih 100 razgrajačev odstranili iz dvorane je Hervé nadaljeval govor. Svaril je vojake pred dezertacijo, temveč jim naročal, naj ostanejo pri armadi in naj širijo med vojaštvom protimilitaristične ideje. Zaradi teh izvajanj se je vzdignil nov hrup, vendar ne tako silen, kakor je bil ob začetku zborovanja. Končno so se zborovalci razšli. Deset oseb je ranjenih, k sreči so poškodbe lahke.

STAVKA ŽELEZNIČARJEV NA ŠPANSKEM.

Vojaki — stavkokazi.

Madrid, 27. septembra. Promet na katalonskih železnicah oskrbujejo vojaki. Vojaki vodijo in spremljajo vsak vlak.

Ministrova odredba.

Madrid, 27. septembra. Minister za javna dela in trgovino je odredil vsled intervencije glavnega stavkovnega odbora, da uslužbencem drugih železniških družb ne bo treba nadomestovati stavkujočih katalonskih železničarjev.

Južnošpanski železničarji tudi stavkajo.

Almejra, 27. septembra. Južnošpanski železničarji so proklamirali stavko, ker je železška družba odpustila nekega mojstra.

Novice.

* **Tragična smrt bosanskega infanterista.** Tragična smrt je dohitela zadnjo nedeljo na dunajskem južnem kolodvoru mladega bosanskega vojaka, 23letnega infanterista Hasana Nehića, 15. poljske kompanije bosensko-hercegovinskega polka št. 1. Nehić je bil dalje časa bolan ter je ležal tri mesece v garnizijski bolnici in ker je bil potreben odpočitka, ga je poslalo polkovno poveljništvo na šestmesečen dopust. V nedeljo bi se imel Nehić odpeljati v svojo domovino. Nehić, ki je bil nastanjen v praterski kasarni, je imel majhen vojaški kovček, in je stopil v Pratru na voz električne mestne železnice. Vzel si je bil dvajsetvinarsko vstopnico, da bi na Pratersternu prestopil. Ko je prišel do Pratersterna ter je hotel prestopiti na drug tramvaj, mu tega sprevodnik ni dopustil, češ da je kovček za transport na električni železnici prevelik. Tako se Nehić s svojo vstopnico ni mogel peljati naprej. Moral je svoj kovček od Pratersterna do južnega kolodvora nesti. Dospevši do kolodvora je bil že tako izmučen, da ga je napadla srčna slabost in se je Nehić zgrudil na tla. Poklicali so prostovoljno rešilno družbo. Toda inšpekcijski zdravnik dr. Silber je mogel konštatirati samo še smrt. Najbrž je mladega vojaka zadela kap.

* **Gozdni požari v Sibiriji.** Pariška brzojavna agentura »Information« poroča o gozdnih požarih v Sibiriji: Strašen požar pustoši gozd ob transsibirski železnici na meji Azije in Evrope. Obseg požara je tak, da je promet ustavljen. Postaja Bazkaja je kroginkrog obdana od plamenov in dvajset kmetov je že mrtvih. Francosko rudokopno podjetje blizu postaje Šisovhia je takisto ogroženo. Tisoč delavcev se trudi, da

ustavi napredovanje požara. Pragi na železniških tirih so na različnih mestih zgoreli in bi se pri pasiranju nekega vlaka dogodila kmalu katastrofa. Mehanik in kurjač bi se bila vsled gostega dima, ki je izhajal od požara, na lokomotivi kmalu zadušila.

* **Rodbinski samomor zaradi tatvine.** V Stettenhofu je zastrupila žena knjigovodje Watzer svoja dva otroka v starosti pol leta in treh let, potem pa še samo sebe, in sicer s fosforno raztopino. Vzrok dejanju je bil strah pred kaznijo, ker je žena svojemu svaku izmaknila 200 kron.

Zunanjost je varljiva!

isti zavitki in zabojčki kavinega pridatka, ki so od zunaj sicer podobni „pravemu : Francku :", toda ne nosijo natisnjene tovarniške znamke „kavin mlinček", ne vsebujejo „prave : Franckove :" kakovosti, najboljši kavin pridatek. Toraj pozor pri nakupu! Tovarna v Zagrebu.

Infamne kapitalistične spletke v Ameriki.

TRUSTOVSKI MOGOČNJAKI KOT DINAMITARDI.

Junaški boj, ki so ga tekstilni delavci Zv Lawrencu zmagonosno vodili celih devet tednov, od srede januarja do 24. marca, proti gospodarski premoči dividendelačnih fabrikantov, proti brezvestnosti državnih in mestnih oblasti, proti brutalnemu režimu policije in vojaštva in proti podlim intrigam združenih sovražnikov, ima sedaj prav interesanten epilog: William M. Wood, predsednik pod imenom American Woolen Company znanega volnarskega trusta, je bil koncem avgusta v Bostonu aretiran. Obtožen je istočasno z Dennis Collinsom, velebogatinom iz Cambrigda in s še neimenovanim predsednikom enega največjih tkalskih podjetij v Ameriki zaradi neizrečeno podle zarote. Obtožnica očita tem trem stebrom kapitalistične družbe, da so se bili dogovorili, da med velikim mezdnim bojem v Lawrencu na različnih krajih podložijo dinamit, da bi potem sum o tem zasnovanem in pripravljenem atentatu obrnili proti stavkujočim, da bi na ta način nahujskali javnost proti stavkujočim delavkam in delavcem, da bi oblasti še ostreje nastopale proti njim in bi se stavkujoči delavci in delavke naposled prisilili k brezpogojni kapitulaciji.

V čevljarski delavnici Urbina di Prato, v stenski omari nekega delavskega stanovanja in na takozvanem Marijinem pokopališču so bili našli cele funte dinamita. Prijeli so takoj šest brezposelnih delavcev, ki so jih pa po prvem zaslišanju morali zopet izpustiti, ker se je izkazalo, da so nedolžni. In kmalu nato je prišla resnica vsaj deloma na dan.

Februarja meseca so aretirali šolkega komisarja Josipa Breena, sina bivšega majorja (župana) v Lawrencu. Breen je bil zmerom eden najpobožnejših in najagilnejših stebrov naše »božje« družabne uredbe. Pri zaslišanju je priznal, da je bil on tisti, ki je pri nič hudega slutečem Urbinu di Prato pod neko pretvezo podložil dinamit in potem nedolžnega čevljarja ovadil. Kot »mož dobrega mišljenja« je odšel denarno globo 2000 dolarjev, ki jih je brezdvomno poplačil volnarski trust; delavec bi moral biti na njegovem mestu pripravljen na mnogoletno ječo.

24. marca se je bližala stavka koncu. Podjetniki so morali delavcem in delavkam privoliti prav znatne poboljške. V tem bi bila tudi dinamitna afera zapadla preteklosti, če ne bi bil stavbni podjetnik Ernest W. Pitman pri neki priliki v vinskem razpoloženju izbleknil, da so bili on, Wood, Collins, Breen in še neka peta oseba tisti lopovi, ki so se bili dogovorili za »podložitev« med stavko v Lawrencu od policije najdenega dinamita, in da so to storili, da bi zlomili odpor stavkujočih delavcev in delavk. Pitman, ki je v svojem podjetju potreboval razsreljivne snovi, je kupil dinamit v Saucusu ter ga prinesel v Boston, kjer ga je oddal Breenu, ki ga je potem spravil v Lawrence. Ko je bil nato zaslišan še od državnega pravdnika Pelletiera in je pred njim svojo izpoved še enkrat potrdil, si je gospod Pitman končal življenje.

Delniški kapital volnarskega trusta znaša 75 miljonov dolarjev (317 miljonov mark). Trust ima zaposlenih 35.000 delavcev in delavk. Njega predsednik Wood spada med največje industrijalce med najzloglasnejše in najbrezvestnejše izkoriščevalce Združenih držav. Njemu nasproti je javni obtožitelj postopal s prav posebno nežno obzirnostjo. Wood je bil samo na videz aretiran. Obveščen o tem, da je proti njemu dvignjena obtožba, se je podal predsednik volnarskega trusta v spremstvu svojega odvetnika na bostonsko policijsko predsedništvo, položil tamkaj 5000 dolarjev za poroštvo in je nato zopet lahko šel po svojih potih. Brez skrajno obtežilnega materiala Wood gotovo ne bi bil obtožen. Bo-li pri glavni obravnavi tudi obsojen, je pa spričo mogočnega vpliva volnarskega trusta vkljub temu še veliko vprašanje.

Toda eno dobro posledico bo to najnovejše razkritje brez dvoma rodilo. Že med mezdnim bojem v Lawrencu je bilo jasno, četudi se v zmislu kazenskega zakonika še ni dalo dokazati, da so bile priprave k fingiranim dinamitnim napadom samo člen v verigi podjetniških intrig, da bi spravili voditelje stavke pod ključ, da bi bili tako delavci brez voditeljev izročeni podjetnikom na milost in nemilost.

22. januarja, dva dni po tistem, ko je »našla« policija dinamit so tekstilni industrijalci na stotine Italijanov poklicali iz Bostona v Lawrence. Ker so se takrat vršila ravno pogajanja med stavkujočimi in fabrikanti, so se importirani provokaterji zadržali najprej mirno. Ko so se nato pogajanja 28. januarja razbila jih je prišlo iz Bostona skoraj še enkrat toliko in sedaj so pričeli najeti stavkokazi svoj umazani posel.

Demolirali so vozove cestne železnice in izzivali so na vseh koncih in krajih krvave pretepe. Policija in vojaštvo, ki je pod najničevnejšimi pretvezami nastopalo z orožjem proti stavkujočim delavcem, se je napram »junaštvom« teh provokaterjev zadržavalo popolnoma pasivno. Istega dne je bila zvečer pri neki ulični demonstraciji ustreljena gospa Ana Lopizzo. Neki policist je oddal smrtonosni strel, ko sta J. Ettor in Artur Giovanitti, kakor že prej pri različnih drugih prilikah, bila delavcem še nasvetovala, da naj se mirno razidejo in gredo domu. Vkljub temu sta bila Ettor in Giovanitti na ukaz tekstilnih baronov aretirana in obtožena, da sta ščuvala k umoru gospe Lopizzo. Njuno ščuvanje je obstajalo baje v tem, da sta med stavko »hujskajoče« govorila ter sta s tem ustvarila predpogoje k nasilnim izgredom.

Po najnovejšem razkritju o »dinamitnih atentatih« se zruši sedaj obtožba proti tema dvema voditeljema stavke v nič. Perfidna natura vse spletke je sedaj jasno dokazana. Wood in tovariši so potisnjeni iz ofenzive v defenzivo.

Odgovorni urednik Fran Bartl.
Izdaja in zalaga založba »Zarje«.
Tiska »Učiteljska Tiskarna« v Ljubljani.

Izjava.

»Slovenec« št. 221 z dne 26. septembra piše, da se vrše na magistratu zanimive poizvedbe **»o trditvah, da so v konzumnem društvu v Ljubljani manipulirali z raznimi živili, mastjo, moko, celo s špiritom.«** — Podpisani odbor »Konzumnega društva za Ljubljano in okolico« naznanja, da mu ni nič znanega o kakih poizvedbah s strani mestnega magistrata, da ni bil do danes še noben funkcionar društva nikamor o kaki podobni reči povabljen, tako tudi na mestni magistrat ljubljanski ne! — Pač pa je mogoče kak odslovljeni uslužbenec napravil izmišljeno ovadbo; in če mestni magistvrat kaj poizveduje, bo pač izvedel le to, da je v »Konzumnem društvu za Ljubljano in okolico« **red v vsakem oziru.**

Za »Konzumno društvo za Ljubljano in okolico«:

S. Dražil, l. r. A. Kristan, l. r.

Narodna kavarna

prične zopet prirejati **vsak dan** koncerte svetovznane in priljubljene

elitne damske kapele

R. H. Dietrich.

Začetek ob 9. uri. Vstop prost.
Ob nedeljah in praznikih začetek ob 8.

Slavnemu občinstvu in rodoljubom z dežele se priporoča za obilen obisk z velespoštovanjem

FRAN KRAPES, kavarnar.

Ali ste pokusili posebno specialiteto likerja

zdravnik želodca

Priporočam svojo bogato zalogo

nagrobnih spomenikov

iz najraznovrstnejšega kamna. Zaloga se nahaja v moji delavnici in na dvorišču pokopališkega oskrbništva. Istotam so na razpolago tudi **cementni in kamniti nagrobni okvirji** lastnega izdelka. Naročila, bodisi iz **granita, sijenita, labradorja, kraškega in beljaškega marmorja** itd, jako točno in z nizkimi cenami. Preskrbujem tudi slike po najnižjih cenah.

Fr. Kunovar, kamnosek

LJUBLJANA, poleg Sv. Križa, novo pokopališče.

Najnovejše! Najnovejše!

Maksim Gorkij

„Mati".

Cena K 4·—.

To pohvalno delo slavnega ruskega pisatelja je izšlo te dni. Dobiva se po vseh knjigarnah, kakor tudi v založbi „Zarje" v Ljubljani, ki je knjigo založila in izdala.

Martin Kralj

čevljar in izdelovalec gornjih del

Ljubljana, Wolfova ulica 12

se priporoča za vsa v svojo stroko spadajoča dela, ki jih izvršuje hitro, točno in solidno.

A. Zupančič

knjigovez

v Ljubljani, Slomškova ul. 31.

Slavnemu občinstvu vljudno priporočam mojo knjigoveznico za prijazna naročila vsakovrstnih v mojo stroko spadajočih del, ter jamčim za solidno in točno postrežbo.

Konzumno društvo za Ljubljano in okolico

vpisana zadruga z omejeno zavezo

ima doslej deset prodajalen in sicer:

Ljubljana: Sodna ulica 4;
„ Krakovski nasip 10;
„ Vodmat, Bohoričeva ulica;
Siška: Kolodvorska cesta (v lastni hiši) Celovška cesta 1;
Vič-Glince: Tržaška cesta;
Jesenice: „pri Ferjanu";
Jesenice-Fužine: na Savi, „pri Mencingerju";
Koroška Bela: „pri Pristavcu";
Tržič: „Pot na Bistrico".

Lastna pekarna je v Siški, Celovška cesta 1. — **Osrednja pisarna:** v Siški, Kolodvorska cesta 56 (v lastni hiši), kjer je tudi glavno skladišče.

V Ljubljani je za pisma: poštni predal **13** (na glavni pošti) ter nabiralnik v prodajalni, Sodna ulica 4. — Cekovni in klerinški račun za denarni promet: št. **75.383** c. kr. poštne hranilnice.

Clan društva lahko postane vsakdo, ki je svojepraven. Za pristop se je oglasiti bodisi v kaki prodajalni bodisi v pisarni. **Pristopnina znaša 1 K delež 30 K.**

Dosedaj so člani prejeli čistega dobička:

leta 1909. . . .	K 2035·—	(prvo leto)
„ 1910. . . .	„ 11365·25	
„ 1911. . . .	„ 16610·45	
Skupaj . .	K 30010·70	

Hranilne vloge zadružnikov se obrestujejo po **5 odstotkov** od dne vloge do dne dviga. — Hranilne vloge se sprejemajo v pisarni kakor tudi v prodajalnah proti potrdilu podpisanem po najmanj enem članu načelstva ter prodajalničnega poslovodje.

Nadzorstvo. **Načelstvo.**

Produktivna zadruga ljubljanskih mizarjev v Ljubljani

r. z. z o. z.

se priporoča cenjenemu občinstvu pri nabavi vsakovrstnega pohištva, ki ga izdeluje v lastni, najmoderneje opravljeni tovarni na Glincah pri :: Ljubljani. ::

Priporoča se tudi za vsa druga v mizarsko stroko spadajoča :: dela. ::

Delo je vedno solidno, točno in prav poceni.

Proračune se dopošlje na zahtevo brezplačno v najkrajšem :: času. ::

„Zarja" se prodaja v Ljubljani po 8 vin.

v naslednjih tobakarnah:

Južni kolodvor, na peronu.
Pirnat, Kolodvorska cesta.
Zupančič, Kolodvorska cesta.
Blaž, Dunajska cesta.
Sterkovič, Dunajska cesta.
Fuchs, Marije Terezije cesta.
Tivoli, na žel. prel. pri Nar. domu.
Šubić, Miklošičeva cesta.
Senk, Resljeva cesta
Kanc, Sv. Petra cesta.
Treo, „
Kušar, „
Podboj, „
Bizjak, Bahoričeva ulica
Remžgar, Zelena jama.
Svetek, Zaloška cesta.
Šešark, Selenburgova ulica.
Suhadolc Anton, Zelena jama 50.
Dolenec, Prešernova ulica
Pichler, Kongresni trg.
Ušenik, dovska ulica.
W Gospodska ulica.
K stein, Jurčičev trg.
Stiene, Valvazorjev trg.
Košir, Hilšerjeva ulica.
Sušnik, Rimska cesta.
Klanšek, Tržaška cesta.
Elsner, Kopitarjeva ulica
Blaznik, Stari trg.
Kustrin, Breg.
Sever, Krakovski nasip.
Državni kolodvor.
Križaj in **Kotnik,** Šiška
Likar, Glince.
Jezeršek, Zaloška cesta